

DISCUSSION AND DEVELOPMENT OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH

Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference

Helsinki, Finland
October 18 – 21, 2022

UDC 01.1

The 4th International scientific and practical conference “Discussion and development of modern scientific research” (October 18-21, 2022) Helsinki, Finland. International Science Group. 2022. 487 p.

ISBN – 979-8-88796-813-1

DOI – 10.46299/ISG.2022.2.4

EDITORIAL BOARD

<u>Pluzhnik Elena</u>	Professor of the Department of Criminal Law and Criminology Odessa State University of Internal Affairs Candidate of Law, Associate Professor
<u>Liudmyla Polyvana</u>	Department of Accounting and Auditing Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petr Vasilenko, Ukraine
<u>Mushenyk Iryna</u>	Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Mathematical Disciplines, Informatics and Modeling. Podolsk State Agrarian Technical University
<u>Prudka Liudmyla</u>	Odessa State University of Internal Affairs, Associate Professor of Criminology and Psychology Department
<u>Marchenko Dmytro</u>	PhD, Associate Professor, Lecturer, Deputy Dean on Academic Affairs Faculty of Engineering and Energy
<u>Harchenko Roman</u>	Candidate of Technical Sciences, specialty 05.22.20 - operation and repair of vehicles.
<u>Belei Svitlana</u>	Ph.D., Associate Professor, Department of Economics and Security of Enterprise
<u>Lidiya Parashchuk</u>	PhD in specialty 05.17.11 "Technology of refractory non-metallic materials"
<u>Levon Mariia</u>	Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Scientific direction - morphology of the human digestive system
<u>Hubal Halyna Mykolaiivna</u>	Ph.D. in Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor

90.	Бабенцова О.С., Вербовецька В.В., Курілович К.В., Сліпченко В.Р. БЕРЕЖЛИВЕ ВИРОБНИЦТВО	407
91.	Кормило О.М., Павловська М.М. ОСОБЛИВІСТЬ ПРОТІКАННЯ КОНФЛІКТІВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ	411
92.	Михальчишин Г.Є. ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ҐУДЗИКА В АРТТЕРАПЕВТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ	418
93.	Саковська В.В. ХІКІКОМОРІ ЯК ПРОБЛЕМНИЙ АСПЕКТ САМОСТАВЛЕННЯ	420
94.	Суліцький В.В. ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОТЕРАПІЇ У РОБОТІ ПЕНІТЕНЦІАРНОГО ПСИХОЛОГА	425
SOCIOLOGY		
95.	Petco A.S. INTOLERANCE IN SOCIETY AS A MANIFESTATION OF DISCRIMINATION	431
96.	Шевченко А. СПЕЦИФІКА ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	436
TECHNICAL SCIENCES		
97.	Chebanyuk A., Galchonkov O. COMPARISON OF THE EFFICIENCY OF FACE RECOGNITION DEPENDING ON THE ANGLE OF THE FACE ROTATION IN THE IMAGE RELATIVE TO THE REFERENCE	439
98.	Firkovskyi D., Pitsun O. CHATBOT KNOWLEDGE BASE FOR THE ORGANIZATION EDUCATIONAL PROCESS	443
99.	Гончаренко О.В. АВТОМАТИЗОВАНЕ ПЛАНУВАННЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ ЩОДО ВПЛИВУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПАРАМЕТРІВ НА ПРОЦЕС ЕКСТРАГУВАННЯ	445

ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОТЕРАПІЇ У РОБОТІ ПЕНІТЕНЦІАРНОГО ПСИХОЛОГА

Суліцький Вадим Володимирович

кандидат психологічних наук, доцент
факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

У статті «Вплив бібліотерапії на процес виправлення та ресоціалізації засуджених» ми розкрили питання змін, що відбуваються в осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, коли вони залучаються до читання книг. У той же час, нас цікавлять деякі аспекти ролі та місця бібліотерапії у практичній діяльності пенітенціарного психолога.

Більшість засуджених звертаються за допомогою до психолога зі скаргами на різні психотравмуючі ситуації, що трапляються під час їх перебування у пенітенціарних закладах, або стосовно проблем взаємовідносин із рідними та близькими людьми. Особливо це відчувалося під час пандемії, а потім ще й війни в Україні. Всі негаразди та неприємності породжують у засуджених бентежність, тривогу, почуття розпачу та безнадії. Не стільки їх турбує сама негативна ситуація, скільки те, що вони або не можуть вплинути на хід подій, або втрутитися та допомогти своїй сім'ї, рідним. В основі емоційних станів засуджених, як правило, знаходиться «конфлікт вибору»: змінити своє ставлення до оточення й власну поведінку або залишитися вірним своїм «злочинним переконанням». Якщо засуджений обирає позитивні зміни у своєму житті (каяття у вчиненому злочині, правослухняну поведінку, дотримання законів тощо) він відчуває сильну бентежність, невпевненість і хвилювання через: невідоме власне сприйняття свого нового «Я»; непередбачувану реакцію колишніх «друзів», рідних, інших засуджених на ці зміни; втрату «злочинного статусу» та потребу прилаштовуватися до нової реалії стосунків і взаємовідносин із оточуючим кримінальним середовищем; дилему вибори чи відбувати, встановлений судом строк покарання до кінця або використати юридичну норму, що передбачає умовно дострокове звільнення. Окрім цих хвилювань, засудженим треба постійно вирішувати питання щоденного побуту, ситуаційні проблеми та різноманітні конфліктні ситуації, які часто трапляються в середовищі засуджених.

Засуджені завжди мають можливість зробити свій вибір. Але, кожне їх рішення – це прийняття на себе певних зобов'язань, правил гри, відповідної поведінки, а, головне, бути готовими до наслідків і відповідальності перед собою, суспільством і законом.

Життя засуджених у місцях позбавлення волі – це постійний стрес, різноманіття почуттів, емоцій, психічних реакцій, проявів волі. Певна ступінь тривожності стимулює засудженого та підвищує цінність його життя. Тому, тривожність ми розглядаємо як умовний «нормальний психологічний стан» у особи, яка перебуває у пенітенціарному закладі. Але, ми розподіляємо цей

показник на: особистісну тривожність, ситуаційну тривожність; тривожність, що обумовлена довготривалими діями та наслідками психотравмуючої ситуації. Кожний із них має кваліфікаційні характеристики (рівні): мінімальний, середній, максимальний, критичний.

Завдання пенітенціарного психолога полягає у зменшенні зайвої тривоги, її постійний контроль. Із цією метою він використовує бібліотерапію. Така форма роботи та регулярне самостійне читання книг засудженими сприяє зменшенню тривоги і пов'язаних із нею симптомів або поведінкових проявів. Коли засуджений займається самокорекцією свого емоційного стану, він відчуває себе спокійніше та впевненіше, тренує концентрувати увагу не стільки на конкретній ситуації, скільки на загальному сприйнятті власного майбутнього в контексті сьогодення.

Важливо навчити засудженого вчасно нейтралізувати стресові ситуації у період їх зародження. Зовсім не обов'язково йому жертвувати для цього власним часом, що призначений для інших справ. Для занять достатньо п'ятнадцяти хвилин у день. Але, краще засудженому виділяти для бібліотерапії спеціальний час, щоб він мав змогу привести себе у стан душевної рівноваги. Ви навчаєте засудженого свідомо переключатися із зовнішніх відчуттів на внутрішні. Це кропіткий процес. Він має свої етапи:

1. Набуття знань (читання книг).
2. Запам'ятовування інформації.
3. Вибір ситуацій, в яких ця інформація буде корисною.
4. Усвідомлення отриманої інформації.
5. Використання отриманої інформації у повсякденному житті.

6. Набуття усвідомленої звички застосовувати отриману інформацію в повсякденному житті.

Тобто, пенітенціарний психолог допомагає засудженому перевести отриману інформацію із свідомості у підсвідомість і сформувати у нього певні позитивні навички, які з часом стануть корисними звичками.

Психологу слід підібрати літературу, що надає можливість допомогти засудженим із різними особливостями характеру зняти їх психічне напруження. Але для того, щоб призначити книгу, психолог сам повинен її прочитати, бо не будь-яка книга корисна тому чи іншому засудженому.

Бібліотечне спілкування — це не тільки обмін інформацією. Це процес передачі цінностей (інтелектуальних, естетичних, моральних) таким чином, що організація персоніфікованого спілкування на основі нових досягнень психології з урахуванням вікових та особистісних особливостей засуджених, стає важливою частиною роботи пенітенціарного психолога.

Як організувати оптимальне бібліотечне спілкування, знайти шлях для встановлення довірливих стосунків з користувачами бібліотек?

У роботі з засудженими треба мати на увазі наступне:

по-перше, недопустимо прискіпливе ставлення до засудженого, не можна вважати одного засудженого кращим, іншого — поганим. У засуджених із будь-яким типом характеру можуть бути розвинуті всі суспільно значимі якості

особистості. Але вони мають негативну спрямованість. Врахування особливостей характеру важливе тому, що дозволяє знайти індивідуальний підхід до людини та цим сприяє ефективному нівелюванню негативних і розвитку позитивних якостей його особистості;

по-друге, життєві зміни окремих властивостей особистості не тягнуть за собою зміну характеру в цілому. Негативні властивості характеру можуть бути вирівняні лише з плином часу шляхом повільних та повторних вправ [1];

по-третє, окремі риси характеру часто буває замаскованими. У зв'язку з моральною та правовою невихованістю й аморальністю, у багатьох засуджених негативні риси характеру проявляються в гіпертрофічному вигляді, подавляючи та маскуючи собою позитивні.

Розглянемо жанри літератури, які можливо використовувати у роботі з засудженими:

1. Спеціальна література. Це книги, статті з медицини, психології, психотерапії, педагогіки тощо. Основна задача цієї літератури — дати досить правильні оптимістично орієнтовані знання про світ, себе; вчити орієнтуватися у процесі подолання наявних психічних негативних процесів; стимулювати загальну активність засудженого до співпраці з психологом тощо.

Цей жанр літератури, як правило, читають засуджені, які мають гіпертимний і демонстративний тип акцентуації, і високу екстраверсію. Цей жанр читається 15% від загальної кількості засуджених. Спеціальну літературу під час бібліотерапії варто було б призначати засудженим, які мають високу збудливість, тривожність і гіпертимність, і в яких – високий нейротизм.

2. Науково-популярна література. Вона виконує ті ж функції, що і спеціальна література, але призначена для менш підготовлених читачів, для засуджених не дуже з високим культурним і освітнім рівнем. Задача науково-популярної літератури дати засудженим найбільш загальне уявлення про складні галузі знань із проблем, що вони мають.

Цей жанр літератури, як правило, читають засуджені, які мають дистемічний та демонстративний тип акцентуації, і високу екстраверсію. З усієї літератури цей жанр читається 7% засуджених.

Науково-популярну літературу доцільно читати засудженим, які мають високу збудливість, тривожність і гіпертимність, і в яких – високий нейротизм.

3. Філософська література. Її призначення — допомогти засудженому усвідомити більш цільне, різнобічне уявлення про себе, про інших людей, про світ у цілому. Зрозуміти неминучість різниці визначеного конфлікту між зовнішнім реальним світом та внутрішньосуб'єктивним його сприйняттям; тим що може бути, повинно бути і тим, що є. Це розуміння приносить заспокоєння, задоволення багатьом засудженим. До частини філософської літератури може бути віднесена літературна критика, публіцистика, історія літератури, історія філософії тощо.

Цей жанр літератури, як правило, читають засуджені, в яких гіпертимний, циклотимний та демонстративний тип акцентуації, і висока екстраверсія. З усієї літератури цей жанр читається 3% засуджених.

Філософську літературу варто було б читати засудженим, які мають високу збудливість, які шукають вірний шлях у цьому житті, а, також, у яких високий нейротизм і низька інтроверсія.

4. Біографічна й автобіографічна література. У цій літературі описаний життєвий досвід видатних людей, їхні видатні досягнення та життєві негаразди, що допомагають засудженому швидше та краще зрозуміти своє соціальне положення та свою роль у соціумі, використовуючи метод ідентифікації. Ця література має сильніший вплив, ніж белетристика, тому, що описують реальні факти та реальні події. Найбільш ефективні — короткі, яскраві біографії, обсягом 50-70 сторінок.

Цей жанр літератури, як правило, читають педантичні засуджені з низьким нейротизмом і інтроверсією. З усієї літератури цей жанр читається дуже слабо та займає всього 2% від усієї літератури, що читається.

Біографічну й автобіографічну літературу варто було б читати засудженим, які мають високу тривожність.

5. Класична література. Вона має великий вплив на засуджених і відрізняється складністю практичного застосування, оскільки з цими творами пов'язані певні негативні асоціації, труднощі (наприклад: заставляли читати в школі).

Цей жанр літератури як правило читають засуджені з високою педантичністю і циклотимністю. З усієї літератури цей жанр читається 5% засуджених. Класичну літературу варто було б читати засудженим, у яких гіпертимна та демонстративна акцентуації особистості.

6. Гумористична і сатирична література. Вона учить засуджених більш широкому й об'єктивному погляду на життя. Суть гумору — виявлення жартівливих сторін у будь-яких явищах і перенесення такого ставлення на власні проблеми. Гумор дозволяє засудженим більш вільно виражати себе у важких ситуаціях, вчить техніці спілкування, дає можливість зміцнювати впевненість у собі, стимулює позитивні емоції, дефіцит яких спостерігається в місцях позбавлення волі тощо.

Цей жанр літератури, як правило, читають усі засуджені і він займає перше місце серед усіх книг. Як правило, це різноманітні анекдоти та сатиричні журнали. З усієї літератури цей жанр читається 17% засуджених.

Гумористичну літературу варто було б читати засудженим, які мають високі показники тривожності.

7. Афористична література. Така література легко засвоюється, допомагає вносити «порядок» у психічну діяльність, динаміку розвитку людини. Засуджений, читаючи таку літературу, звикає спокійніше ставитися до крайнощів, протиріч, знайомиться й усвідомлювати перлинами людської мудрості.

Цей жанр літератури в основному читають засуджені з екзальтованим і демонстративним типом акцентуації. З усієї літератури цей жанр читається 4% засуджених. Афористичну літературу варто було б читати засудженим із високим нейротизмом.

8. Література з народної творчості. У фольклорі акумульовані досвід і світогляд націй, народів, поколінь. Під впливом багатовікового існування фольклору, він пройшов особливий відбір у результаті чого залишилися перлини народної творчості. З поколінь у покоління передавалися лише ті казки та міти, що сприймалися більшістю людей. Наявність в цій літературі ідеалів добра, правди, справедливості, простоти несе величезний психотерапевтичний заряд. Використовується у специфічній роботі з засудженими з інфантильним складом ума для усвідомлення ними труднощів і для поліпшення встановлення втраченого контакту з батьками й у терапії з засудженими-жінками.

Фольклорну, казкову літературу варто було б читати всім засудженим.

9. Науково-фантастика. Ця література дозволяє краще зрозуміти та прийняти крайнощі своїх відчуттів, почуттів, стимулює активність і уявлення засудженого.

Цей жанр літератури читають засуджені з високою тривожністю, емотивністю та педантичністю. З усієї літератури цей жанр читається 9% засуджених.

Науково-фантастична література підходить для засуджених із емотивною й екзальтованою акцентуацією.

10. Детективи. Детективи займають особливе місце в бібліотерапії. У них особлива увага приділяється негативним почуттям. Велике значення має таємничість як спосіб підтримання інтересу до сюжету. Детектив спонукує засуджених до розвитку аналітичного мислення, дозволяє виключитися у ситуацію де герой твору відчуває особливе почуття захищеності.

Цей жанр літератури читають в основному засуджені з високим нейротизмом. Із усієї літератури цей жанр читається 6% засуджених.

Детективи варто було б читати засудженим, які мають виражену тривожність і дистемічність.

11. Драматургія. При читанні п'єси засудженому приходиться ототожнювати себе з діючими особами. П'єса вчить діалогу, правилам спілкування, поведінці у конкретній життєвій ситуації.

Цей жанр літератури, як правило, читають засуджені, в яких виражена педантичність і тривожність. З усієї літератури п'єси читається 4% засуджених.

Драматургічну літературу доцільно читати засудженим з яскраво вираженою демонстративністю, збудливістю та гіпертимністю.

12. Юридична література. Вона надає можливість засудженому розібратися в причинах багатьох видів антисоціальної поведінки у суспільстві, оцінити ступінь девіантності та делінквентності у власного поводження, зрозуміти такі поняття як «наслідки злочину», «жертва» тощо.

Цей жанр літератури в колоніях читають усі засуджені і він є самим популярною після гумористичної.

13. Випадкова література. У процесі діагностики виявляються книги, що формують у клієнта особливе враження за тих чи інших причин. Такі книги є особливо діагностичними. Клієнт, аналізуючи з психологом причини їхнього високого впливу, може прийти до усвідомлення власних проблем і знайти різні варіанти вирішення.

З усієї літератури цей жанр читається 7% засуджених.

У процесі роботи з засудженими під час бібліотерапії був встановлений факт, що засуджені стали більше врівноваженими, стриманими, доброзичливими. Вони легко вступали в контакти із працівниками установи покарань, майже зникли комунікативні бар'єри, психологічні непорозуміння в спілкуванні тощо. Усе це завдяки літературі, що читав засуджений.

Не слід забувати, що неправильно підібрана література не сприяє процесу ресоціалізації засуджених, а навпаки.

Список літератури:

1. Голзицкая, А. А. (2022). Библиотерапия как метод психотерапевтической работы с семьей. *Сборник научных трудов «Общение в эпоху конвергенции технологий»*, 1, 668-671.